
Змај од Србије

ЛИЦА

ПРВИ ГЛУМАЦ / КНЕЗ ЛАЗАР / ВУК БРАНКОВИЋ / БАЈАЗИТ

ГЛУМИЦА / КНЕГИЊА МИЛИЦА / ОЛИВЕРА

ДРУГИ ГЛУМАЦ / ЗМАЈ ОД ЈАСТРЕПЦА / СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ

ТРЕЋИ ГЛУМАЦ / МИЛОШ ОБИЛИЋ / АНЂЕО / ЂУРАЋ
БРАНКОВИЋ

ДЕСПОТ СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ,
тешко болесни владар Србије (50)

Господин ЂУРАЋ БРАНКОВИЋ,
још увек здрав, наследник престола (50)

ПРОТОСИНЂЕЛ МАКАРИЈЕ,
свештено лице које бди над уметношћу и јавним моралом

КОНСТАНТИН ФИЛОЗОФ,
књижевник у небраном грожђу

ОФИЦИР,
задужен за обезбеђење и ред

... вели њему царица Милица
Цар Лазаре, српска круно златна!
Кад ме питаш, право ћу ти казат:
Свашта доста у двору нашему,
Него има годиница дана
Како је се змаје навадио,
Навадио змаје од Јастрепца
Те долази на бијелу кулу,
Те ме љуби на бијелој кули...

(Царица Милица и змај од Јастрепца,
Вук Стефановић Караџић:
Српске народне џјесме, II/43)

ПРВИ ДЕО

I

На сцени је Први злумац / Кнез Лазар; седи с злавом у шакама. Сјава или је озбиљно забринути. Изнад злаве му стоји географска карта с великим написом “Косово”.

Ружичаста светлост нагвештава рађање зоре над кулама двора у Крушевцу.

Улази Други злумац / Змај од Јасирејца. Он, и сјасом и одећом, изгледа као вишез, сем што на лицу има маску змаја, а на рукавима носи пришивена змајска крила.

Змај подиже панталоне и пришеже их појасом. Делује задовољно. Прелази преко сцене, овлаш се осврће према Лазару и, раширених крила, уз севање и зрмљавину, одлеће према Јасирејцу.

Улази Глумица / Кнегиња Милица, закопчавајући иззужване хаљине! Дрмуса Кнеза.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Кнеже! Лазаре! Мужу мој!

Лазар се јрене.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Шта је, богаму, Милице? Зар не видиш да спа... тојест, да ме море народне бриге?!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Не могу више!

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Ама, шта не можеш?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Не могу.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Шта не можеш, забога, жено?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Не могу више да издржим.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Шта?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Овог змаја.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Шта, змаја?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Не могу више да га издржим!

Лазар је зледа, сивавља злаву у шаке. Усијаје, шепа околу са рукама на леђима. Дува.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: А ја не могу више да издржим да добијам кћери! Србији је потребан наследник!
(Искаји њехар вина)
Слушај, Милице, двадесет година смо у срећном браку, а нисмо добили сина. То је прво. Друго, зар ниси сама рекла да ћеш све учинити да ја добијем сина, а Србија наследника. И треће, ти знаш да је општење са представником надљудске силе, нарочито са змајем, којег нам је провиђење послало, легитимна форма зачећа митског јунака. А у овим тешким временима, када Србија поново полаже велики историјски испит, само митски јунак може да донесе спасење српском народу. Према томе, општење са змајем је, можда, мало напорна, али часна дужност према отаџбини, њеној будућности и мени лично, а не срамота!

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Знам, али...

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Нема ту "али"! Митски прописи су митски прописи.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Вероватно, али ствар је у томе што их се он не придржава.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Како то мислиш? Зар проклети змај не врши своју патриотску дужност?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Врши, врши. И не само да врши, него не мисли да престане.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Како...? Па, у чему је проблем?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: У томе што сам ја већ затруднела, а он врши и даље.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР:

Ти си, значи... Је ли то могуће? Главну ствар ми не говориш! Па, то се мора прославити! Срећна вест се мора објавити народу, који чека.

(Сипа вина)

Не, не, то се мора прославити!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

А змај?

Лазар засипане с њехаром њред усипима.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР:

Шта, змај?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

Лазаре, ја не могу више!

Лазар одложи њехар.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР:

О, богаму! Па шта ћемо да радимо?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

То сам ја хтела тебе да питам, кнеже.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР:

Мене? Па да, ког другог? Значи мене.

(Пауза)

С тим тајанственим силама човек никад није начисто. Таман помислиш да раде за добро Србије, кад гле, оне раде за лично задовољство! Да, да... Све се искварило... Ни мрачне силе нису као што су некад биле...

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

Али, шта да радимо?

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР:

Да, шта да радимо?

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

Ја ћу се убити, ако он настави да ме...

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР:

Не, забога, сад, кад треба да ми родиш сина! Такво решење је апсолутно неприхватљиво. Чекај мало, чекај...

(Шетпа, размисља, њоипје вина)

Змајев лични и произвољни чин треба, дакле, вратити у

оквире митског сценарија. Пошто је са успехом обавио свој патриотски задатак, он мора да нестане. Како се то постиже? Како? Када су недоказане немани у питању, разуме се, једино крвљу. Добро. Да ли смо ми јачи од њега?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Нисте. Знаш то и сам, Лазаре.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

Па шта ћемо?

(Пауза)

Чекај, ако нисмо јачи, можда смо интелигентнији. Треба дубоко размишљати... Мислити, мислити, мислити. То је тако напорно. Чекај! Послужимо се логиком! Ако нисмо јачи, шта смо онда? Онда смо, значи, слабији. То је логично, зар не? Шта сам оно хтео...? Ми смо, значи слабији... А ко је, онда, јачи? То је то! Ко је, дакле, јачи? То је логика. Ми смо слаби, али лукави. Је л' ти сад јасно?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Није ми јасно. Ништа ми није јасно, осим...

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

Чекај! Све ћу ти објаснити по реду. Кад змај следећи пут дође, ти ћеш мало око њега, добро, не претерано, па ћеш га, онда, лепо искушати...

Лазар насипавља нечујно да објашњава. Свећлост се постојећено баци.

II

Ложница. Глумица / Кнегиња Милица љред ољледалом, доћтерује се. Усћаје, љрилази љросзору, љледа, ишчекује. Враћа се љред ољледало.

Уз севање и љрмљавину, долеће Дрући љлумац / Змај од Јасћрејца, и кроз љрозор улеће у ложницу.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Увек се преплашим од те хуке и буке.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Извини, али то су уобичајени змајски атрибути.

(Скида маску и рукаве с крилима)

А, сад?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Сад је већ боље.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ето, видиш!

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Како си снажан!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Није то ништа.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Реци ми, да ли си ти најјачи на свету?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Хајде, бишти ме мало. Чудно, али сви змајеви то воле.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Како си јак!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Тако ти делујем?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Па, то је очигледно...

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: То ти се допада?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Наравно.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Бишти ме ту. Овде.

Пауза.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Постоји ли на свету снага већа од твоје?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Свакако.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: *(Зайањено)*
Да ли је то могуће?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ех, увек постоји јачи од јачега...

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: То је просто невероватно! Да од овакве снаге постоји већа!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Шта ћеш...

Пауза.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: И ко је то?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Заиста те занима?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Па... занима ме.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: А зашто те занима?

Пауза.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Зато што не могу да верујем...

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Добро, рећи ћу ти.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ко?

Пауза.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Бог је јачи од мене.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Их, много си ми рекао...

Змај скочи с њосиље, унесе јој се у лице.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ко те је наговорио да ме искушаваш? Лазар?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Не!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Него, ко?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Нико!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Говори!

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Нико!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Сад ћу да направим скандал! Ја се понашам дискретно,
из обзира према теби, а ти...

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Не!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Шта, не?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Немој, молим те!

Пауза. Змај је љеда.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Да ли ме волиш?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Волим те.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Заиста?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Зар сумњаш?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

(Самоуверено)

Разуме се да не сумњам. Али, сва та питања... Помислио
сам, на тренутак, да ме искушаваш.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Зар мислиш да бих ја то могла?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Надам се да не би.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Само се надаш?

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

(Оклева)

Па, добро, верујем.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Реци ми, онда.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Ти опет!

- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ако верујеш да те волим, чега се, онда, плашиш?
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: *(Преићећи)*
Шта си рекла?!
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Па...
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ја да се плашим?!!!
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Нисам мислила буквално.
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Него како си мислила?
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Па... нисам ништа ни мислила. Ти знаш да то женама није јача страна.
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Знам.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Па, ето...
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ја да се плашим...
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Извини!
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Добро, добро...
- Пауза.*
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: И, значи, волиш ме?
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Да.
- ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ: Ако ме волиш, не разумем зашто нећеш да пођеш са мном на Јастребац. Живели бисмо у миру, у идиличном пејзажу, јели јагњетину, волели се до миле воље... Далеко од ваших глупих политичких смицалица, ратова... Срби, Мађари, Турци, Босанци, Хрвати... Тај ваш балкански хаос... босански лонац... Зар то није досадно?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Ја сам васпитана у патриотском духу. За мене је на првом месту љубав према отаџбини, па тек онда лична осећања.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Али, ти ме волиш!

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Да.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Чудни сте ви, људи. За мој укус, сувише много противуречности...

(Пауза)

Признајем да се не сналазим баш најбоље...

(Пауза)

Па, добро, хајде, рећи ћу ти. Хоћу да ти докажем да и ја тебе волим. Зато драговољно стављам свој живот у твоје руке.

Пауза. Гледају се дуго.

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Можда је, ипак, боље да ми не кажеш.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Зашто?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Па, ако сумњаш у мене...

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Зашто бих сумњао? Ти ме волиш. Зар не?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Да.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Па, онда?

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Не знам... Можда, ипак... Слушај, задржи ти своју тајну за себе.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Не разумем. Питала си ме...

ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА:

Заборави.

Пауза.

ГЛУМАЦ/

ЗМАЈ: Ипак ћу ти рећи.

(Пауза)

Ако те волим, морам ти веровати. Ако је све лаж, онда није важно, нека погинем...

Пауза.

ГЛУМАЦ/

ЗМАЈ: Шта је? Шта си се одједном снужила?

(Пауза)

Реци!

Пауза.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Ништа.

ГЛУМАЦ/

ЗМАЈ: Постоји међу вама један јунак, који није обичан човек. Он би једини могао да ме победи. И у његовим жилама тече змајска крв. Он се зове...

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Немој...

ГЛУМАЦ/

ЗМАЈ: Он се зове Милош Обилић

(Мрак)

III

На сред ложнице сјоји Глумац / Милош Обилић, сам, у оклоју, не-поличан, као сјајну.

Пошћо достја дуго одсјоји шако нейомичан, он, најзад, оде до прозора, гледа у даљину, спрема Јасирејцу. Зајим се враји, скине шлем, брише марамом зној с лица, одлази до огледала, појравља фризуру, гледа да ли је довољно лей и сирашан, прошеја по соби, извуче мач, заузме позу, замахне мачем двајријуи. Враји мач у корице, шейка, чека, поново оде до огледала.

У шом се зачује жрмљавина и муње сјану севаши. Милош Обилић брзо заглади фризуру, сјави шлем на главу, оде до средине просјорије и заузме укочену позу, као на почийку.

Кроз прозор улеће Глумац / Змај од Јасирејца.

ГЛУМАЦ/

ЗМАЈ: Милош Обилић.

ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ:

(*Још увек у њози*)
Да.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Знао сам.
(*Разгледа Обилића са занимањем*)

ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ:

(*Извуче мач*)
Брани се!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Не гини лудо, Обилићу! Навео сам твоје име само да бих је искушао. Како сте ви Срби лаковерни!

ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ:

Не брбљај! Брани се!

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Одакле вам, уопште, идеја да можете победити натчовечанску силу?

ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ:

За српскога витеза и родољуба, ни натприродна сила не може бити препрека. Брани се!

Обилић енерџично најада. Змај се, изненађен његовом жесћином, брани.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Реци ми, какво је, стварно, твоје порекло? Да ти, заиста, немаш змајске крви?

ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ:

Моје порекло је српско.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Е, па, у том случају, не бих се кладио на тебе. Мислио сам да иза тебе стоји нека озбиљнија сила.

ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ:

(*Јуриша*)
Бог чува Србију!

Прободе Змаја. Змај њада.

ГЛУМАЦ/
ЗМАЈ:

Ништа не разумем!

Издахне. Улазе Глумац / Кнез Лазар и Глумица / Кнеџиња Милица. Милош Обилић одсече Змају џлаву и баци је љред Кнеза, који се сћиресе од ужаса.

ГЛУМАЦ/
ОБИЛИЋ:

Ево његове главе, господару!

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

(Прибравши се)

Хвала!

Море слуге, тамо пашче бацте, где му гавран кости наћи неће. И знајте, тако ће проћи свако, ко се усуди да дигне руку на српску част!

Хајдемо, Милице!

МРАК

IV

На пројекцијуму је Први глумац, са наочарима на носу. У руци држи џајире, на које повремено баци поглед.

ГЛУМАЦ:

Српска земља, не само да, слично оној обећаној, точи мед и млеко, но као да је у себе примила и везала четири времена и ваздух, и из себе их даје осталима. Јер у целој васељени не може се наћи земља да има сва добра сабрана уједно, а српска земља је толико пуна сваких добара да, по писању неких географија, шаље ваздух западу и Хелеспонту: јер ту дан има петнаест часова, и примивши тај број, оно што претиче одилази ка северу, ка истоку и југу, у крајеве где су кратки дани, а исто тако и у неке пределе где је корен добара пожељан и где су тога лишени.

И пошто се дрво познаје по плоду и човек по делима, по плоду и делима описаћемо ову земљу и њеног обљубљеног и непревазиђеног вођу, Стефана Високог, Змаја од Србије.

Ово што сте малочас видели, многопоштовани и вољени гледаоци, у извођењу наше смерне, али србољубиве глумачке дружине, био је пролог о митском зачећу Лазаревог змајевитог сина. Ови догађаји, као што схватате, догодили су се у митској сфери, која, будући митска, није мање стварна. Напротив, мит је био и остаће извор и уточиште наше стварности.

Био је то, дакле, пролог нашег приказања живота и дела деспота српског Стефана Лазаревића, сина косовског великомученика, кнеза Лазара.

Из овог приказања, које молимо да с благонаклоном пажњом погледате до краја, сазнаћете праву истину о славним догађајима српске историје, коју, у данашње време расула и посрнућа, свако тумачи према своме нахођењу, чему се, једном за свагда, мора стати на пут.

Будући српски вођа и народни отац, Стефан Лазаревић, рођен је дакле, девет месеци после догађаја које сте малочас видели, од оца Лазара и мајке Милице, у сиромашној радничкој породици... Ох, извините, папири су ми се помешали, то је из једне друге драме... Опростите!

Стефан Лазаревић, рођен је у богатој феудалној породици. Пошто је рођен као натприродно биће, у шта сте се и сами моглу уверити, растао је као из земље трава, одликујући се између свих својих вршњака, како натприродном памећу, тако и натприродном снагом и натприродном добротом, тако да се у њему, већ у тим раним годинама, могао назрети будући мудри државник, смели војсковођа, талентовани књижевник, милосрдни заштитник сиромашних и потлачених, амбициозни градитељ, спретни и смотрени инспиратор народне економије, стуб цркве и непоколебљиви бранилац јавног морала.

Сви ови дарови били су будућем спрском вођи итекако потребни, јер долазила су тешка времена. Исламски циџад гризао је Европу као кекс. Са Запада, на чијем бранику је Србија стајала, помоћи, као и обично, није било.

Једина помоћ, и овога пута, могла се очекивати од натприродних сила. Бог није заборављао Србију. Тако је божији изасланик посетио кнеза Лазара. Дванаестогодишњи Стефан присуствовао је овом сусрету, богобојажљиво сакривен иза једне наслоњаче.

Овако је то изгледало.
(*Стивља Лазареву браду*)

Ево, сад ћемо ми то... Само тренутак!

Стивљају му круну и оџрћу за њлашићом. Обасјан снойом свејлосићи, уз небесну музику, са њлафона, машући крилима, слеће Глумац / Анђео. Глумац / Сјефан крије се иза наслоњаче.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

(Крсѝи се)
Анђео! Хвала ти, Боже! Знао сам да нас нећеш заборавити.
(Пада на колена)

ГЛУМАЦ/
АНЂЕО:

Устани, Лазаре! Немамо времена за формалности. Брза исламска коњица гази већ хришћанским просторима. Још колико сутра запосећеш Косово. Укратко, носим ти добре вести. Пред тобом, твојим витезовима и твојим себрима отвориће се капије царства небеског.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

Опрости, шта то конкретно значи?

ГЛУМАЦ/
АНЂЕО:

То значи да ће вам се пружити прилика да се жртвujete за свету ствар, да изгинете на бранику хришћанске Европе, и да се, тако, у слави, пренесете у царство небеско, које ће постати ваша легитимна отаџбина.

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

Хвала ти, то јест, хвала Богу, али ми бисмо, ипак, ако се може, да победимо.

ГЛУМАЦ/
АНЂЕО:

Пробајте, немамо ништа против. Али, у овој ситуацији, с обзиром на однос снага, као и на традиционалну српску неслогу, чини се да то није реално. Зато, онај који ме шаље тражи жртву. На основу наших процена, то је, за сада, једини начин да се стане насупрот афроазијатској сили антихриста. То би било све.

Анђео блађосиља Лазара, махне крилима, узлеѝи, ѝа се сеѝи и засѝане.

ГЛУМАЦ/
АНЂЕО:

Уосталом, зашто нисте победили на Марици, онда када сте били неупоредиво јачи од Турака?

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

(Виче за њим)
То су они Мрњавчевићи... Напили се...

ГЛУМАЦ/
АНЂЕО:

Благо нишчима духом, јер његово је царство небеско!

Махне и одлеѝи. Лазар се усѝрави у својој величини и досѝојансѝиву, диђне руку и зађрми:

ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР:

Ко је Србин и српскога рода,
И од српске крви и колена,
А не дошо у бој на Косово,
Од руке му ништа не родило...

Свећлосћ се постојећено жаси и Лазарев жлас се постојећено жуби.

V

Први жлумац на брзину, каснећи, скида последње делове Лазареве маске и одеће и обраћа се јублицу.

ГЛУМАЦ:

Тако је почео Бој на Косову. Ни први ни последњи. Али најславнији. То су била та херојска времена. Срби су, као и увек, били на корак пред победом. Обилић је распорио, као крмка, неверничког цара Мурата. Али, тада се умешао Нечастиви, највећи српски непријатељ, и победу претворио у пораз. Како? – Запитаћете се, драги гледаоци. Послуживши се гнусним, пакленим средством – издајом! А за то му је послужио нико други до кнежев вољени зет, Вук Бранковић.

Тако је код Срба успостављена традиција издаје и колаборације, која, међутим, помаже да се, чим прије, истакну позитивне, херојске особине српског народа. Тако су се Срби населили у царству небеском.

За то време, у Крушевцу, два дечака, два племенита младића, чекала су, стрепећи, да чују глас о животу или смрти својих очева. Стефан, Лазарев син и Ђурађ, син Вука Бранковића. Стајали су, са кнегињом Милицом, на кули, и гледали у даљину.

(Сћоје на кули и жледају у даљину)

Али, кренимо редом. Ја сам Вук Бранковић, то јест, далеко било, ја ћу га, разуме се, само изигравати...

Глумац се маскира у Вука Бранковића, настивљајући да жовори.

ГЛУМАЦ/ВУК
БРАНКОВИЋ:

Ја сам, дакле, Вук Бранковић, Бој на Косову је завршен. Лазар је мртав. Ја сам ту одиграо пресудну улогу. У одлучном тренутку, из боја сам извео дванаест хиљада љутих оклопника. Послужио сам се гнусним средством,

издајом, јер другог начина није било да постигнем свој циљ – завладати свим српским земљама.

После битке, дошао сам у Крушевац, на разговоре са кнегињом Милицом, надајући се да ће бити способна да покаже бар мало политичког реализма.

Прилази Милице и младићима. Они ља сјае.

ГЛУМАЦ/Б.

БРАНКОВИЋ: Оче!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Лазар...?

ГЛУМАЦ/

ВУК: Моје саучешће, поштована кнегињо и драга ташто. Сви смо учвљени, али тако је морало бити. Косовски завет је испуњен, они су сада становници царства небеског. А ми, који смо заостали, ми, које је Бог казнио, те смо преживели, мораћемо да се позабавимо прљавим земаљским пословима...

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Обилић?

ГЛУМАЦ/

ВУК: Мртав.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Бошко Југовић?

ГЛУМАЦ/

ВУК: Мртав.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Милан Топлица?

ГЛУМАЦ/

ВУК: Мртав.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Иван Косанчић?

ГЛУМАЦ/

ВУК: Мртав.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Ти си, изгледа, једини остао жив. И здрав. Како ти је то пошло за руком, Бранковићу?

ГЛУМАЦ/

ВУК:

Па, ваљда, неко мора да преузме управу над Србијом?
Бог је, очигледно, хтео да то будем ја.

(Пауза)

Је л' тако, Ђурђе?

ГЛУМАЦ/

ЂУРАЂ:

Тако је, тата!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

Проклет био, Вуче Бранковићу! Издао си кнеза на
Косову.

ГЛУМАЦ/

ВУК:

Буди разборита, Милице!

ГЛУМАЦ/

СТЕФАН:

(Вади мач)

Умри, издајниче!

Милица зауставља Стефана.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

Врати мач у корице, сине. Не прљај руке. Стража!

ГЛУМАЦ/

ВУК:

У реду, отићи ћи, али знајте да ћу, уз помоћ мађарског
краља, добити Лазареве земље! Полази Ђурђе!

ГЛУМАЦ/

ЂУРАЂ:

Како си могао, оче?

*Отац и син ситоје један према другом и гледају се. Ушом, на сцену, међу
изненађене глумце, баве "сћварни" Ђурађ Бранковић, људина од ђедесет
година, бујне, црне, једва проседе косе и браде, с корбачем у руци, у
иушничком ођришачу.*

ЂУРАЂ:

(Насрће корбачем на глумце)

Лаж! Лаж! Како се усуђујете, фукаро глумачка?! Мој
отац није био издајник! Срам вас било, историју фалси-
фикујете! Багро! Као псе ћу вас побити!

Хвања Првог глумца за гушу.

ГЛУМАЦ:

Упомоћ! Ко сте ви?

ЂУРАЂ:

Ко сам ја? Ја сам Ђурађ Бранковић, битанго!

ГЛУМАЦ:

Али, господине Бранковићу, па то је само позоришна
представа...

ЂУРАЂ:

Језике ћу вам одсећи, да лаж међу народом не ширите!

- ГЛУМАЦ: Упомоћ! Немамо ми ништа с тим, ми глумимо шта нам се каже...
- БУРАЋ: Ко вам је рекао да успомену на мога оца каљате?
- ГЛУМАЦ: Ја не знам, један каже ово, други оно... нека се господа договоре какву представу хоће...
- БУРАЋ: *(Млађи ља)*
Багро продана! Где вам је етика? Где вам је морални став! То представа?! То је обична срамна бласфемија!
- ГЛУМАЦ: Крваво ми свој хлеб зарађујемо, мој господине... Мислите да је лако народ расплакати и насмејати?
Свеједно је мени и за Вука и за Лазара, ја сам професионалац, а ви се договорите каква вам је била историја! Нисам ја аутор текста!
- БУРАЋ: А ко је аутор, бедниче?

ГЛАС

СТЕФАНА

ЛАЗАРЕВИЋА: Дајте светлости овамо!

Осветили се бочна сцѳрана сцене. Тамо се налазе ѿри наслоњаче, средња, налик на ѿресѳо, и две мање. У њима седе, десно Сѳефан Лазаревић, висок, ѿлав, леђ ѿдесетѳогодишњак, финих, издужених црѳа лица, исѳијених болешћу, и, десно, ѿрошосинђел Макарије, а лево Консѳанѳиин филозоф. Иза Сѳефанових леђа сѳоји Официр.

БУРАЋ: Стефане!?

Сѳефан ѿрилази Бурђу. Срећу се на средини сцене. Очи у очи. Официр је сѳално иза Десѳојових леђа.

СТЕФАН: Стигао си, Бурђе. Добродошао!

БУРАЋ: Звао си ме, Стефане, да хитно дођем и ево ме! Од Зете до Шумадије, поморио сам пет добрих коња, а шта овде затичем?! Ви се са мојим оцем спрдате... Срамота! Јеси ли ме зато звао, Стефане?

СТЕФАН: Немам више времена, Бурђе...

БУРАЋ: Слушај!

СТЕФАН: Слушај ти мене, сестрићу!

(Пауза)

Болестан сам, и не знам... Звао сам те јер морамо регулисати питање наследника престола. Будући да ја деце немам...

- БУРАЋ: А ово? Ја л' се овако забавља владар, кога мори неизвесна народна будућност? Шта је ово, Стефане?
- СТЕФАН: То је позоришна представа, то јест, још увек проба. Дорађују се неке ствари.
- БУРАЋ: Представа... Видим каква је то представа! Ко је аутор овог срамног фалсификата?
- СТЕФАН: Ја сам аутор, Ђурђе.
- БУРАЋ: Молим?!
- СТЕФАН: То јест, не ја, него Константин.
(Показује *џа*)
Константин Филозоф, дворски писац и мој лични биограф.
- БУРАЋ: (По*и*еже *мач*)
А, тако!
- СТЕФАН: Чекај! Он ради по мојим упутствима. Ја коригујем текст и режирам.
- БУРАЋ: Али, зашто? Не разумем... То је лаж! Ти знаш да је то лаж. После боја на Косову, ти и твоја мајка сте признали турску власт, твоју сестру, малу Оливеру, дали сте Бајазиту у харем, а мој отац је једини наставио борбу. До смрти!
- СТЕФАН: Тише! Тише! Не вичи, забога, човече.
(Осврће се)
Све ћу ти објаснити.
(Хва*и*а се за срце)
Гуши ме.
(Прискаче Официр)
Не треба!
(Официр се одмиче, С*т*ефан се смирује)
Немам више времена...
Ову представу хтео сам да спремим за јубилеј боја на Косову, али моји дани су... Ако ми се нешто деси, желим да српскоме народу оставим спомен о нама, о нашој борби, нашој славној историји...
- БУРАЋ: Стефане... Ово? Овај срамни фалсификат?
- СТЕФАН: Тише! То је позоришна представа, уметност, *licentia poetica*, разумеш?
- БУРАЋ: То је лаж!

- СТЕФАН: *(Педагошки)*
Ђурђе, животна истина је једно, а уметничка истина нешто сасвим друго. Уметничке чињенице не кореспондирају директно и буквално са животним.
- ЂУРАЂ: Молим?
- СТЕФАН: Реч је о истини вишега реда, која наткриљује просту и идејно неупотребљиву стварност.
- ЂУРАЂ: Не разумем.
- СТЕФАН: Седи да погледамо до краја, па ћемо после разговарати. Турци су поново на граници, а мађарски краљ само чека да се ја смирим па да узме Београд. Србији се не пише добро, а ја малаксавам. Ти знаш да морам да одредим наследника престола...
- ЂУРАЂ: Па зашто се онда бавиш овом игаријом? И то...
- СТЕФАН: Како не схваташ, Ђурђе? Та игарија припада царству које ће све нас надживети. Песме и позориште говориће и када нас више не буде. Па нека, онда, говоре нашим језиком.
- ЂУРАЂ: Да... Разумем. Али, зашто да говоре лаж?
- СТЕФАН: Није то лаж, Ђурђе.
- ЂУРАЂ: Како, није? Да ли је мој отац био издајник?
- СТЕФАН: Тише! Разуме се да није.
- ЂУРАЂ: Зашто онда блатиш његов образ пред потомством? Да би мене искључио као могућег наследника престола?
- СТЕФАН: Ма, не! Опет ништа не разумеш! Ја мислим престо теби да оставим будало! Теби мислим да оставим Србију.
- Пауза.*
- ЂУРАЂ: Тек сад ништа не разумем! Да теби болест није помутила разум, Стефане?
- СТЕФАН: Тише! Не доводи ме у ситуацију да хапсим престоно наследника.
- ЂУРАЂ: Ти се спрдаш са мном! Коња!
(Крене)
- СТЕФАН: Стани!

Официр је прејречио Ђурђу љуји. Пауза. Сћефан се ухватио за ѓруди, Официр хоће да приђе, он ѓа заусијави љокрејом руке.

СТЕФАН: (Блаѓо)
Хајде да погледамо представу, Ђурђе!

Сћефан лаѓано, ѓешиким корацима крене ка свом месћу на бочној ивици сцене. После два-љри корака се окрене и ѓледа Ђурђа. Чека.

СТЕФАН: (Уморно)
Немам више времена...

Ђурађ оклева, ља најзад и он крене.

ОФИЦИР: Ваш мач, господару!

ЂУРАЂ: Молим?

ОФИЦИР: Тако налажу дворска правила, господару.

ЂУРАЂ: Шта значи то, Стефане?

СТЕФАН: То ови из обезбеђења... Стално усавршавају дворска правила. Ево, видиш, ни ја не носим оружје.

Ђурађ љреко воље да мач Официру и креће за Сћефаном.

СТЕФАН: На своја места! Настављамо. “Змај од Србије”, шеста слика! Идемо!

Сћефан, Ђурађ и Макарије седе, Консијанијин и Официр сћоје. Рефлекљјори који их осветљљавају сада се не ѓасе, ѓе надаље и они осћјају видљљиви.

Глумци никако да љочну; снебивају се и дошайљљавају. Сћефан луји неколико љуша несћрљљиво дланом о длан.

СТЕФАН: Идемо!

Први ѓлумац најзад изађе на средину сцене. Говори снебивљљиво, љољгледајући исћод ока Ђурђа Бранковића.

ГЛУМАЦ: Проклети Вук Бранковић није се задовољно издајом на Косову. Убрзо се удружио с Мађарима, мрским католицима и вековним српским непријатељима и, заједно с њима, пустошио земље кнеза Лазара, које беспомоћна удовица, кнегиња Милица, и храбри али малолетни Стефан, нису могли да одбране.

Ђурађ скочи и љреверне ѓешику наслоњачу, на којој је седео.

ЂУРАЂ: Е, сад је доста! Овде ће крв пасти!

СТЕФАН: Добро, пређимо преко тога... Прескочићемо. Дајте вина! Узми, драги Ђурђе! Све ћемо ми... Све ћемо ми то усагласити.
(Виче)
Идемо даље. Даље, даље!

Ђурађ искаји њехар вина, ишћо му ѓа је Официр хишћро ѓринео. Тешко дише, али, се ѓолако смирује.

ГЛУМАЦ: Али, гле, добри Бог, што над Србијом бди, уразумио је Лазароубицу, грешног Бајазита, који, пошто славни Обилић закла оца му, Мурата, постаде султан турски. Добри Бајазит се, дакле, покајао и пожелео да помогне ситорој удовици и самохраној дечици њеној и кнежевој. Зато је пристао да се ожени кнегињицом Оливером, иако је још била малолетна, и да је љубазно прими у свој харем, а младог Стефана, који је довео сестрицу у Једрене, прихватио је као сина.

Е, сад сам ја Бајазит. Добри Бајазит... Ево... Тако. На-лазимо се у мојој европској престоници, Једрену. Ми из Европе више нећемо излазити, само да знате.

Док ѓовори, завија чалму, маскира се у Бајазитиѓа, ођрћу му султѓански ѓлаиши.

Долази II Глумац / Сћефан, доводећи Глумицу / Оливеру. Она је ѓошћуно ѓрекривена велом, лице јој се не види. Глумац / Бајазитиѓ неуморно ѓовори, обраћајући се II Глумцу / Сћефану, а све време зађледа ѓокривену, укочену Глумицу / Оливеру, обилази око ње као мачак око сланине, мерка је, мерачи, шацује, ѓакорећи ѓишћка.

ГЛУМАЦ/
БАЈАЗИТ:

Добро сте урадили... Паметно, паметно... Ипак, ви тамо у Србији имате извесне политичке рефлексе... Мало касните, додуше, одавно сте морали увидети да наступа време велике исламске заједнице народа. Водите узалудне бојеве, Марица, Косово... Чему то? Понашате се несврсноходно; гинете у великим количинама, нерационално... Много пијете, једете тешку, нечисту храну, имате увек по неколико вођа у исто време, а само по једну жену, неколико држава које се међусобно мрзе, а онда се молитe Богу да вам помогне. Код вас очеви морају погубити главе, да би синови изашли на прави пут. Тако је било са Марком, који је сада наш верни поданик, тако је с тобом... Али, добро, никад није касно. Најзад сте,

ваљда, схватили да је будућност Србије у оквиру велике исламске породице слободних и срећних народа.

Ево, на пример, Јевреји... Они су брзо схватили. Њих тамо, у просвећеној Европи, пљачкају, гоне, на силу покрштавају, кољу и живе спаљују. А код нас, у веселом исламском царству, они мирно раде, привређују, богате се и живе по свом закону. Зато они беже из Европе, беже од погрома, од католичког мрака... Да, да... Паметно сте урадили... Ватикан само чека да вас прогута. За њих ви нисте ништа бољи од Јевреја. Зато захвалите Алаху што смо се ми појавили... Да, да... Ви, Срби имате неки проблем. Ја не знам шта је то. Осећам да ту има неки ђаво. Неко тешко проклетство.

Сем тога, синко, не гради се кућа на друму... Ви државу правите између чекића и наковња. Час је Запад чекић а Исток наковањ, час обрнуто, а ви сте увек између... Несрећна судбина Балкана.

Цар Душан, да, чуо сам, да, да, велики ратник, али где су галије, господине мој! Морнарица, синко, морнарица! Без морнарице се не може на Цариград, ја сам проучио проблем, радим на истом послу. Дакле, без морнарице... А проклети Запад не да лађе! Зато не треба лењ бити, алат у руке, па сопствене лађе градити, сине... Радити, радити... И не само то. Стратегија, сине! А ваш цар био је нестрпљив и брзоплет. Не може се у једној генерацији царство начинити. Морао је прво Босну освојити. Босна је кључ, сине... Да, да... Слушај ти мене! Босну освојити, лађе осигурати! А не да му, чим крене на Исток, босанска браћа забију клин под реп, и слично. Тако се не ради, сине... Ради се мудро и поступно. Прво Србија, велика, јака Србија, па онда царство, онда се држава шири и постаје заједница срећних и слободних народа... Да.

Ви сте изгубили, сине, своју сте прилику пропустили. Можда ћете је, једног дана, у неком другом времену, добити поново. Ако до тога дође, пазите добро! Не правите исте грешке.

За сада морате живети срећно у веселом окриљу мудрог и снажног исламског света...

Алах ти је узео оца, али ти је дао новог. Алах је био економичан – ко ће као Бог! – па је за обе ствари, као оруђе, употребио само једног човека – мене. Ја ћу ти, дакле, од сада бити отац.

Подигне крајичак вела. Гледа Оливеру. Сјушића вео. Намигне Сјефану задовољно.

ГЛУМАЦ/

БАЈАЗИТ: У реду је!

Мрак.

СТЕФАН: Пали светлост!

Пали се свећлост. Глумци су зашћени на сцени, усред пресвлачења. Све сћоји. Десћоји размисља, или му није добро. Дућа, нејријайина љауза.

СТЕФАН: Вина!

Додају му, брзо вина, он сркне ћућљај, али му одмах љозли.

СТЕФАН: Воде!

Дају му воде. Прибира се. Пауза. Нико се не љомера, сви су у најћћом ишћекивању.

СТЕФАН: *(Мрмља за себе)*
Немам више времена...

Изгледа као да умире. Ђураћ ћа дрмуса.

ЂУРАЋ: Чекај, ниси ми објаснио...

Сјефан дигне ћлаву и широм оћвори очи.

СТЕФАН: Константине!

КОНСТАНТИН: Да, господару!

Пауза, Десћоћа ћуши срце. Најзад се смири.

СТЕФАН: *(Глумцима)*
Седите, седите... Па добро, Константине, јеси ли ти ово писао по турској, или по мојој порућбини?

КОНСТАНТИН: Па... писао сам... ја сам...

СТЕФАН: Прво, ја уопште немам текста у овој сцени!

МАКАРИЈЕ: Тачно!

КОНСТАНТИН: Па, ја сам хтео да сцена делује уверљиво, а ваш лик, господару, и поред тешке и понижавајуће ситуације, у којој се ту налазите, да буде достојанствен. Мислио сам да је боље да ћутите, него да говорите понизно. Овако, ипак, делујете поносито...

СТЕФАН: Слушај! Ја немам времена да с тобом филозофирам. Мени смрт куца на врата. Запамти: овде нема филозофирања, овде се ради по провереној шеми. Уосталом, што је ствар фантастичнија, за српску публику ће бити уверљивија. Публика хоће епику, митске, узвишене слике, а не твоју уверљивост. Шта ви мислите, уметници?

I ГЛУМАЦ: Српска публика воли чудеса, господару.

СТЕФАН: Ето, видиш! Колико пута треба да понављам; нас овде не занимају такозване историјске истине, већ слике и представе које ће да греју српску душу. Јасно?

МАКАРИЈЕ: Тако је!

КОНСТАНТИН: Јасно.

СТЕФАН: Е па, онда, не може ту мени неки Бајазит да соли памет и да мерка Оливеру као на сточној пијаци! Је л' ово спрдња или апотеоза?

КОНСТАНТИН: *(Скрушено)*
Па ... то је... Поправићемо, господару.

СТЕФАН: Ја да говорим, а не он! Одмерено, мудро, али смело, као што приличи српском владару.

МАКАРИЈЕ: Тако је.

КОНСТАНТИН: Разумем.

СТЕФАН: Воде!

Дају му воде. Пије. Ђурађ устиаје.

СТЕФАН: Куда?

ЂУРАЂ: Враћам се у Зету.

СТЕФАН: Седи, Ђурђе. Договоримо се ти и ја. Ми смо владари. Ми смо осуђени да исто мислимо.

ЂУРАЂ: Нисам више у то сигуран, Стефане.

СТЕФАН: Полако, Ђурђе... Дајте вина господину Бранковићу!

Дају му вина. Ђурађ седа.

СТЕФАН: Добро. Шта сад иде?

КОНСТАНТИН: Сада, у неколико сцена, представљамо развој ваше владарске личности. Прво, као храброг војсковође, прекаљеног борца са Ровина, Никопоља и Ангоре; затим, као мудрог државника, који је, после слома на Косову, повратио моћ и славу српске државе...

- СТЕФАН: А оно како ме је брат издао Турцима?
- КОНСТАНТИН: То нисмо помињали.
- СТЕФАН: Добро.
- КОНСТАНТИН: Па онда, као богобојажљивог градитеља светих храмова, нарочито красне Манасије; затим, као књижевника, цитирамо *Слово љубве*...
- СТЕФАН: А оно како смо секли руке и ноге побуњеним рударима у Сребреници?
- КОНСТАНТИН: То нисмо помињали.
- СТЕФАН: Добро. Значи, до краја нема ничег спорног?
- КОНСТАНТИН: Једино немамо крај.
- СТЕФАН: Имаћете ускоро и крај. Будући да је то прича о мом животу, њен крај биће моја смрт.
- КОНСТАНТИН: Немојте тако, господару...
- СТЕФАН: Шта можеш, верни мој Константине... Било би боље да владари живе вечно, али изгледа да то није могуће. Ипак, владари вечно живе у срцима својих поданика. За сада се више од тога не може постићи. Дајте ми воде! Важно је само да дело има поруку и да она буде оптимистичка, да утиче на дух народа, да га одржава у тешким данима који долазе...
Ја сам одолевао исламској најезди колико сам могао: тридесет година од Косова одржавао сам име, веру и државу српску. Али, слутим да се неће још дуго моћи... Зато, нека живе, бар, митови и легенде о нама. Је л' тако, оче?
- МАКАРИЈЕ: Тако је, господару! Али, ја бих се, овом приликом, усудио да ставим извесне примедбе... Говорим о почетку представе, који би морао претрпети неке корекције...
- СТЕФАН: После, оче, после... Хајде да погледамо још мало. Волим да гледам узвишене историјске призоре. На пример, оно кад у бици код Никопоља отимам мађарску краљевску заставу...
- КОНСТАНТИН: То не иде сад, господару.
- СТЕФАН: Има да иде, кад ја кажем!
(Устиаје)
Овако је то било.
(Размешта љумце, импровизује мизансцен)

Ту стоји мађарски краљ, Жигмунд, после смо постали добри пријатељи, али, у том часу, као турски вазал, ја сам морао, разуме се... Али, то сад није важно. Ми говоримо о једном узвишеном призору. Ту стоји Жигмунд, око њега витезови; цвет европског племства, господо, учествовао је у том боју, Французи, Немци, Енглези... Али, Бајазит и ја смо их... једном речју, збришали... Добро. Овде заставник.

(Одмиче се, хватања залет)

Ја извлачим мач, јашем белог арапског ждрепца, поклон од султана, где ми је мач, богаму?!

(Официр приишчи, даје му мач)

Хвала! Извлачим мач, обадам ждрепца и крећем у пробој. Јуриш!!!

Јурне. Исцуси мач, ухвати се за груди и скљока се на под. Сви се сјаје око њега. Једино Ђурађ Бранковић стоји по страни.

СВИ: *(Жагоре)*

Авај! Господару, не остављај нас! Тешко нама! Господе, смилуј се нама грешницима! Дише! Он дише! Хвала ти, Господе! Ваздуха! Дајте му ваздуха! Склоните се!

Из гомили се диже Официр, носећи на рукама онесвећеног Десиоџа.

ОФИЦИР: Места! Макните се!

Официр износи Десиоџа са сцене.

МАКАРИЈЕ: *(Глумцима)*

Направићемо паузу. Затим ћемо наставити са радом.

I ГЛУМАЦ: Како, оче? А господар?

МАКАРИЈЕ: Рекао сам, наставићемо са радом. Идите у двориште, тамо ћете добити чорбу од пилеће ситнежи. Вина нема, док се посао не заврши! Је л' јасно?

Глумци незадовољно жагоре.

МАКАРИЈЕ: Шта чекате? Идите с Богом! Но!

I ГЛУМАЦ: Хајдемо, децо! Хајде!

Глумци покуњени излазе. Макарије се наклони Ђурђу, ња изађе и он. Конѕанџин прилази, бојажљиво, Ђурђу.

КОНСТАНТИН: Господару... ја морам да вам се обратим... ја, просто, морам да објасним неке ствари... Ви ћете сутра... свакако... бити... како да кажем... на највишем месту... и... ви, просто, морате имати праве информације о мом раду...

БУРАЂ: Слушај, Филозофе... Ако, којим случајем, дођем на власт, прво ће ми бити да тебе обесим, заједно са овом глумачком жгадијом!

Бурађ љутишио изађе са сцене. Константинов начини за њим посрјрдни жесї, окрене се публици, немоћно рашири руке.

КОНСТАНТИН: Па онда буди интелектуалац у Србији!

Изађе. Сцена осїаје празна.

КРАЈ ПРВОГ ДЕЛА

ДРУГИ ДЕО

VI

Ситуација као у првој слици. На сцени је Први ѓлумац / Кнез Лазар; седи с ѓлавом у шакама. Сјава или је озбиљно забринућ. Изнад ѓлаве му стоји ѓеографска карта с великим наћисом "Косово".

Улази Трећи ѓлумац / Анђео, са великим белим крилима. Обилази двор, да види да ли је све у реду, усћућ блаосиља јублику. Бди над уснулим Лазаром.

Лазар оћвори очи, ћодићне ѓлаву и дискрећно се обраћи јублици.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Док српска земља спава, над њом бди божји анђео.

Поново сћусћи ѓлаву и насћави да сјава. Анђео још мало бди. Лаћано свиће зора. Анђео зева, ћоћледа на сачи, блаослови уснуоћ Лазара и раширивши своја велика, бела крила, одлеће јућ неба.

Улази Глумица / Кнећиња Милица.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Кнеже, Лазаре, мужу мој!

Лазар се елећанћно ћробуди.

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Добро јутро, моја верна ѓубо, кнегињо Милице!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: О, зашто те нема у брачној постељи, мужу мој?

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: О, зато, кнегињо, што претешко време народно притиска мој ум и моја плећа. Долазе тешки дани за Србију. Исламски цихад гризе Европу као кекс...

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Тим пре, мужу мој! Србији треба наследник, који би једнога дана то тешко време од тебе преузео...

ГЛУМАЦ/

ЛАЗАР: Не буди нестрпљива, драга!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Али, већ двадесет година смо у браку, кнеже.

- ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: То не зависи од мене.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Како? Него од кога зависи, мужу мој!
- ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Од бошје воље, госпо.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Да, али ипак...
- ГЛУМАЦ/
ЛАЗАР: Треба се молити. Анђео, што над Србијом бди, решиће тај проблем.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ја сам мислила да се то решава на други начин.
- МАКАРИЈЕВ
ГЛАС: Стоп! Стоп! Дајте светлости овамо!
- Осветили се бочна ивица сцене, где, на месту на коме је раније седео десниот Сџефан, седи Макарије, сам. Он усџаје и љрилази ѓлумцима.*
- МАКАРИЈЕ: Шта је то? То не стоји у тексту, који сам вам дао!
- ГЛУМИЦА: Омакло ми се. А и не могу тако брзо да научим текст. Овде се стално нешто мења, ја не знам... Изгледало ми је логично...
- МАКАРИЈЕ: Ова сцена има само једну логику, а то је њена узвишена намена. Схватите, сцена мора да делује достојанствено и да подстиче племенита и богобожаљлива осећања публике. У њој не сме да буде ничег вулгарног. Је л' то јасно?
- ГЛУМИЦА: Јасно.
- МАКАРИЈЕ: Где је анђео?
- Уљрчава Глумац у косџиму Анђела.*
- III ГЛУМАЦ: Ево ме!
- МАКАРИЈЕ: А зашто ти, безјаче, у најузвишенијем тренутку зеваш?
- III ГЛУМАЦ: Па... ко велим, пошто је пробдео целу ноћ, анђео је већ мало поспан...
- МАКАРИЈЕ: Како, бре, анђео да буде поспан!? Анђели су, магарчино, духовна бића, која немају телесних потреба ни слабости!

- III ГЛУМАЦ: Разумем!
- МАКАРИЈЕ: Лепо ја кажем деспоту да се окане позоришта! Сваку светињу ће оно на спрдњу да окрене. Цркву има, шта ће му позориште!
- I ГЛУМАЦ: А ко ће, оче, прото, с опроштењем, ово да гледа?
- МАКАРИЈЕ: Шта?
- I ГЛУМАЦ: Оче прото, неће то народ. Кад кренемо ово да играмо, неће нам ни ручак дати.
- МАКАРИЈЕ: Пре свега, нисам ја никакав отац прота, ја сам прото-синђел...
- I ГЛУМАЦ: Добро, оче Синђелићу, али ко ће то да гледа? Зашто нам змаја не вратите? Народ воли змајеве, убиства, кржаве сцене, драматичне преокрете, прељубе, да простите; воли да заплаче, да се насмеје... А ово, с овим килавим анђелом, кога то данас занима?
- МАКАРИЈЕ: Како, како?! Теби су анђели килави! Цркву православну вређаш... Повлађујеш ниским страстима публике, уместо да је васпитаваш, уздигеш... Анатема! Слуге сатанине, психопате! Бранковићи! Похапсити, па у руднике сребра...
- I ГЛУМАЦ: Сем тога, с опроштењем, радите деспоту иза леђа. Користите његову болест...
- МАКАРИЈЕ: Није овде деспот у питању, сине, њега нека Бог чува, овде је у питању српски народ, народна душа, а црква православна заступник је и васпитач народне душе. Или ти, можда, не мислиш тако, сине?
- I ГЛУМАЦ: Вероватно је тако, оче Синђелићу, али није духовито, нема духа, брате!
- МАКАРИЈЕ: Каког духа? Црква духове не признаје. Духови припадају превазиђеном подручју паганског сујеверја. И не зовем се ја Синђелић!
- III ГЛУМАЦ: Господа би требало да се договоре, оче прото, да једном усагласе мишљења.
- ГЛУМИЦА: Најзад, можемо ми да играмо било шта, ако нам се плати, али, не можемо, оче прото, сваки час да мењамо, то је потпуна конфузија.

I ГЛУМАЦ: Код мене, у дружини, зна се ред, а код вас, у држави брата, свако тера по своме! Ја не знам како ви мислите да преживите... Немамо ништа против, играћу што год хоћете, али договорите се, једном, какву историју желите да вам направимо! Договорите се ко су вам свеци, ко су вам издајници, ко вам децу прави: змајеви, анђели или људи...

Пауза. Макарије га гледа заињено.

I ГЛУМАЦ: Опрости, оче Синђелићу, мало сам се узбудио; ми глумци смо људи сензибилни...

МАКАРИЈЕ: Не зовем се ја Синђелић, човече!!!

I ГЛУМАЦ: Опростите...

МАКАРИЈЕ: Ја се зовем протосинђел Макарије, и ви ћете запамтити моје име! Сад ћу да зовем обезбеђење да вас похапси!
(Крене)

ГЛУМИЦА: (Невино)

Али, онда, господин деспот неће имати своју представу, оче прото...

Макарије се враћи. Гледа их бесно. Пауза.

III ГЛУМАЦ: Ја мислим да ми, ипак, вратимо змаја...

МАКАРИЈЕ: Да се разумемо! Змаја неће бити, по цену да представе не буде! Таква бласфемија... То ми нећемо дозволити. Пазите шта радите! Говорим за ваше добро. Ми имамо дугу руку.

Деспот је болестан. Бог нека му помогне. Константин Филозоф врши на њега погубан утицај. Морате знати да је он Бугарин. Он је убачен овамо да ради против српских интереса. Знамо и где је међународна централа. А ја вам стојим добар да кад сироти деспот склопи очи, томе човеку неће више бити места у Србији.

Неће он одлучивати о томе како је изгледала српска историја. Није то ничија лична ствар, па ни деспотова.

Уосталом, верујете ли ви у те приче о змајевима?

III ГЛУМАЦ: А, ви? Да ли ви заиста верујете да је Вук Бранковић био издајник?

Пауза.

МАКАРИЈЕ: На своја места? За другу слику?

Пауза.

I ГЛУМАЦ: Хајдемо, децо! Ми то, ипак, радимо за новац.

Макарије се враћа на своје месџо, седа у средњу, десџоџову, наслоњачу, седи љраво, досџојансџивено, наслоњен на шџџај. Први џлумац, који џа џрајџи, оџрезно седне до њеџа. Рефлекџиџори, шџџо освешџљавају шџај део сцене, неће се више џасџџи.

На средини џозорнице осџјају Глумаџа / Милица и Глумац / Анђео. Они џоџрављају косџџиме, џриџремају се за иџру.

III ГЛУМАЦ: Ти, значи, лежиш, ја сам ушао...

ГЛУМИЦА: Не, прво иде молитва, ти си још на небу...

III ГЛУМАЦ: Добро... Одох ја мало у рај.

Глумац изађе са сцене. Милица клекне. Макарије џримеџи да је Први џлумац сео до њеџа, џоџгледа џа сџроџо и са чуђењем. Први џлумац се нелаџгодно меџкољи, усџјаје, осџјаје да сџџоји џоред наслоњаче.

МАКАРИЈЕ: Реда мора да буде. Рад, ред и мир, то је спас Србије! Хајдемо! Молитва!

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА:

Боже, дозволи да ти скренем пажњу на проблем наталитета у Србији. Док се опаки муслимани множе као зечеви, српски народ се топи као сладолед; док проклетни многоженци ничу као из земље трава, српски народ се суши, као вејка на ветру; док се некрст шири по земљама наших отаца, српски народ се међу собом гложи, као слепци око кости. Скини проклетство, Госпoде, са нашег рода и учини да српске мајке рађају снажне синове, смеле ратнике, који ће сложено четовати на бранику отаџбине.

И мени, Госпoде, подари лепог, паметног и снажног српског сина, круни наследника, народу вођу, јер природним путем никако не могу да га добијем. Амин!

Глумаџа / Милица се џрекрсџи и леџне у џосџељу. Уз небесно освешџљење и музику, кроз џрозор улеџи III Глумац / Анђео и седне на ивицу џосџеље.

ГЛУМАЦ/

АНЂЕО: Звала си ме.

ГЛУМИЦА/

МИЛИЦА: Ко си ти?

- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Анђео, што над Србијом бди.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Како си јак!
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Тако ти делујем?
- МАКАРИЈЕ: Стоп! стоп! То је из бугарске верзије! Помешали сте текст.
- ГЛУМИЦА: Није ни чудо!
- МАКАРИЈЕ: Вратите!
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Звала си ме.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ко си ти?
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Анђео, што над Србијом бди.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Како си јак!
- Макарије удари бесно шпатаљом о њод.*
- ГЛУМИЦА: Извините! Хајдемо још једном!
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Звала си ме.
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ко си ти?
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Анђео, што над Србијом бди.
- Пауза.*
- ГЛУМИЦА/
МИЛИЦА: Ах, чудно се осећам!
- ГЛУМАЦ/
АНЂЕО: Господ је услишио твоју молитву и послао ме да решим проблем.
- МАКАРИЈЕ: *(Првом глумцу)*
Хајде!
- ГЛУМАЦ: Молим?

МАКАРИЈЕ: Сад ти објашњаваш публици, да не би дошло до забуне!

ГЛУМАЦ: Пardon!

Глумац изађе на проценијум, заузме позу и обрати се публици.

ГЛУМАЦ: И тако, кнегиња, Богу се молећи, најзад затрудне и роди Змаја од Србије, деспота Стефана Високог, сина кнеза Лазара.

Улази Стефан Лазаревић, ослањајући се на Константинова и Официра. Одевен је у дуљачку, белу кошуљу и кућну хаљину. На глави носи круну. Слаб је, њосрће, мрмља, улази ђлумцима у сцену.

СТЕФАН: *(Мрмља за себе)*
Немам више времена...
(Гледа око себе; ђлумце, сцену у коју је ушао)
А шта је ово?

Пауза. Сви се снебивају.

МАКАРИЈЕ: Па, то је... овај... господару... Па, то је друга слика. Кад анђео наговештава кнегињи ваш долазак на овај свет... Нешто као “благовести”, ако тако смем...

СТЕФАН: Аха... То је, значи, то...
(Корача лађано ка својој столици. Одједном схвати и засијане)
Молим? Какав, сад, анђео?

III ГЛУМАЦ: Кажем ја, лепо, да ми на време вратимо змаја!

МАКАРИЈЕ: Не... мало смо, знате, радили, господару... док сте се ви... одмарали. Немамо више времена...

СТЕФАН: Молим?

МАКАРИЈЕ: Користимо сваки тренутак... Исламски цихад гризе Европу... као кекс. Представу треба завршавати.

СТЕФАН: *(Одсујано)*
... завршавати.... треба завршавати...

Наставља да корача према столици.

КОНСТАНТИН: Па, он је, господару, све променио!

Стефан је, уз Официрову помоћ, дошао до своје наслоњаче. Константинов је осјао на средини сцене. Макарије ка њему.

КОНСТАНТИН: Он је цензурисао моју драму, господару!

МАКАРИЈЕ: *(Сукће)*
То су бугарске посприце на српску историју!

- СТЕФАН: Стоп! Стоп! Вратите сцену!
- КОНСТАНТИН: Он је цензуришао моју драму...
- СТЕФАН: Не разумем у чему је проблем.
- ГЛУМИЦА: Ми тражимо да се врати змај, а отац прота...
- СТЕФАН: А где је змај?
- III ГЛУМАЦ: Отац прота га је...
- МАКАРИЈЕ: Уместо бугарског змаја, господару, сад имамо српског анђела!
- СТЕФАН: Дајте ми мало воде...
(Пије)
Доста добро се осећам... Само сам жедан.
(Пије)
А где је Ђурђе? Пазите да се не измигољи. То је сад најважније.
(Пије)
- ОФИЦИР: Ми бринемо, господару!
- СТЕФАН: Добро, добро... Где смо оно стали? А, да... Кад ја, у боју код Никопоља, отимам угарску краљевску заставу. Изволите!
- Глумци се загледају у недоумици.*
- КОНСТАНТИН: Али, змај није уопште бугарски, господару! То је обична инсинуација господина протосинђела. Реч је о правом српском змају! Змају од Јастрепца!
- СТЕФАН: Протосинђел Макарије је у праву. Српски змај бољи је од бугарског змаја.
- КОНСТАНТИН: Али, дилема није у томе, господару!
- СТЕФАН: Ко је говорио о дилемама?
- ОФИЦИР: Тако је, господару, ми овде не желимо никакве дилеме.
- III ГЛУМАЦ: Ни ми. Ми хоћемо змаја.
- МАКАРИЈЕ: Ти глуми и ћути!
- КОНСТАНТИН: Дилеме су. нажалост, неопходне, оне су наша стварност.
- ОФИЦИР: Наша стварност је оно што ми створимо. Ви књижевници нас трујете дилемама које сами измишљате!
- КОНСТАНТИН: Господару, ја енергично протестујем!

МАКАРИЈЕ: Дилема постоји, децо моја, и она је увек иста: одлучити се између добра и зла, између божијег окриља и заводљивих искушења Нечастивог. Дилема је, дакле, у следећем: хоћемо ли ми српског анђела, или хоћемо бугарског змаја?

КОНСТАНТИН: Ми хоћемо српског змаја!

ГЛУМИЦА: Тако је!

III ГЛУМАЦ: Господару, вратите нам змаја!

I ГЛУМАЦ: Ако хоћете да публика прогута вашу поруку, господару, морате је, како бих рекао, завити у весели, шарени папирић... Народ се радује папирићу, поигра се њиме, а не види да је пилулу већ прогурао. Схватате?

Стефан се бори с душом и не слуша шћиа му се џовори. И како он љосћиаје све љиши, како се љолако џаси, осћали љосћиају све џласнији, све слободнији, све се више расћиаљују, узимају све више маха.

ОФИЦИР: Погрешно! С народом се не треба погађати. Народ воли, пре свега, чврсту руку, затим, јасан, православни поглед на свет, и воли добро да поједе. Зато треба имати јаког вођу и армију, јаку православну цркву, јаку пољопривреду. Ништа више. Крај! Све остало, под строги надзор.

МАКАРИЈЕ: Алал вера, господине официру! Браво!

ГЛУМИЦА: Видим ја да ће нама, на крају, официри режирати.

I ГЛУМАЦ: Ђути!

ОФИЦИР: Скратићемо ми вама језичине...

СТЕФАН: Воде!

ОФИЦИР: Одмах, господару!

СТЕФАН: *(Пије)*
Добро је... Само ми непрестано зуји у ушима. Где смо, оно, стали?

КОНСТАНТИН: Код змаја, господару.

МАКАРИЈЕ: Бугарског змаја.

КОНСТАНТИН: Српског!

III ГЛУМАЦ: Вратите нам змаја, господару!

СТЕФАН: У боју код Никопоља постојао је само један змај, а тај змај...

КОНСТАНТИН: ...био је Змај од Србије, и то сте били ви, господару!

СТЕФАН: Тако је.

КОНСТАНТИН: Стога вас молим, господару, да пратите идејну логику комада, из које, дакако, произилази и његова драматуршка логика! Те је, тако, змај...

МАКАРИЈЕ: То је бугарска драматургија.

КОНСТАНТИН: Те је, тако, змај она митска фигура која стоји као логични предзнак вашим натчовечанским делима, и стога...

МАКАРИЈЕ: Господару, неће ваљда, књижевници овде водити главну реч! Српска православна црква, као једини легитимни заступник српског народа...

СТЕФАН: Зуји ми... Стално ми нешто зуји...

МАКАРИЈЕ: Српска православна црква... Да вам пустим крв, господару?

КОНСТАНТИН: Не! Никако!

МАКАРИЈЕ: Ми ћемо тебе...

Стефан, с муком, устјаје.

СТЕФАН: (Тихо)
Напоље!

МАКАРИЈЕ: Али, господару... Крв да вам пустим...

СТЕФАН: (Урла, кркља)
Напоље! Сви напоље! Напоље!

Сви се полако повлаче.

ОФИЦИР: Шта чекате? Брже! Брже!

СТЕФАН: По Ђурђа!

ОФИЦИР: Одмах, господару!

Официр оћрчи. И остјали су изашли са сцене. Десјоћ остјаје сам. Скљо-као се у наслоњачу.

СТЕФАН: (Мрмља)
Немам више времена...

Ушрчава Ђурђе, у њрајњи Официра.

СТЕФАН: Ђурђе...

БУРАЋ: (Пришрчи)
Стефане!

СТЕФАН: (Официру)
Остави нас! Не пуштај никог!

ОФИЦИР: Разумем!

Официр сасијави њеије, њоклони се и изађе. Пауза.

СТЕФАН: Готово је, Ђурђе... Ја одлазим...

БУРАЋ: Чекај!

СТЕФАН: Не жали за мном... Нисам ја важан. важан је једино континуитет... Помози ми да пређем до постеље. Престо је сада исувише неудобан за мене.

Наслоњен на Ђурђа, Сјефан Лазаревић корача ка њосијељу, која се налази на средини сцене.

СТЕФАН: Ти си још снажан... А ми смо врњаци. Увек сам се трудио да будем јак... а теби је Бог дао. Тако... Добро је.

Ђурађ је сместио Сјефана на њосијељу.

БУРАЋ: Дугујеш ми објашњење, Стефане.

СТЕФАН: Твој отац, а мој зет, Вук Бранковић, био је частан човек и прави господин. Али, имао је ту несрећу да преживи бој на Косову... Није угодно преживети народну катастрофу, Ђурђе. То се не опрашта.

БУРАЋ: Али, он је наставио...

СТЕФАН: Слушај ме, не говори... И тако му је сада додељена улога издајника, будући да на тај начин може да послужи своме народу...

БУРАЋ: Сам си рекао да је био частан! Па, он је умро у турском заточеништву, Стефане! Убијен, боље рећи...

СТЕФАН: Наша част и наши животи су неважни. Важно је оно што служи опстанку народа. Као издајник, Вук Бранковић добија сада нови, значајни задатак у народној служби.

БУРАЋ: Како...?

- СТЕФАН: Веома једноставно. Трагични догађаји морају добити смисао да би се могли прихватити. Ако је, у народној свести, бој на Косову нека врста Голготе, где је мој отац добио улогу невине жртве, слично Исусу, те је, према том сценарију, бој на Косову изгубљен, не случајно, не бесмислено, већ зато да би Исус, то јест, мој отац, повео свој народ у вечно спасење, у царство небеско, онда, у том митском сценарију недостаје једино Јуда.
- БУРАЋ: И тако си ти, у свом историјском спектаклу, улогу Јуде доделио моме оцу.
- СТЕФАН: Тачно! Видиш како ипак схваташ...
- БУРАЋ: Губиш се у фикцијама, Стефане... Твој историјски спектакл је обична фарса, инфериорни алиби за један баналан војнички пораз, до кога је дошло услед простачке, слепе грабежљивости српских велможа, осиионих скоројевиха, који су више волели да буду краљеви у својим покрајинама, него слуге велике Србије, потпорни стубови српског царства, злочинаца, који су копали очи један другоме за комад земље, за мало власти продавали један другога Турцима...
- То што ти говориш и чиниш нема никакве везе са стварношћу.
- СТЕФАН: *(Уморним блађим ѓласом)*
Стварност је, сама по себи, неупотребљива, Ђурђе... Без идеје о вишем смислу догађаја, њихова тежина се не може поднети.
- Како српски народ да настави да живи у овом апокалиптичком добу, ако нема идеју да учествује у једном узвишеном, божанском сценарију? Са којом свешћу да преживи ово црно време, ако буде мислио да је косовска трагедија само један бесмислени војнички пораз? Како да поднесе зло, патњу, истребљење? Из чега да црпе снагу, која ће му помоћи да једног дана васкрсне из мрака и почне нови, слободни и достојанствени живот?
- Од овог часа заборави све лично и служи Србији и њеној будућности. Ако наша држава пропадне, духовна истина о нама ће живети за потомство. И потомци ће једнога дана испунити наш аманет – створиће, поново, велику, слободну српску државу.
- Твој отац ће бити невина, али неопходна жртва, уграђена у темеље српске будућности. Ако хоћемо да осна-

жимо добро у нама, морамо му супротставити изазов зла. Борећи се против Бранковића у себи, српски народ ће развити енергију, која ће му помоћи да опстане; моралну чврстину, која ће му помоћи да се препороди.

Преузми круну, и преузми режију. Заврши представу. Константин ће ти помоћи. Послушај и протосинђела Макарија. Морамо правити компромисе и са интелектуалцима и са Црквом, ако хоћемо да нам служе радо и добро.

Штедро плати глумце и пошаљи их у народ. Нека глумци и певачи проносе нашу поруку кроз време.

Пауза.

БУРАЋ: Не прихватам.

СТЕФАН: Онда, нема круне! Оставићу је мађарском краљу, па нек буде шта буде!

БУРАЋ: Жао ми је, Стефане, не могу.

Пауза.

СТЕФАН: Сећаш ли се побуне рудара у босанској Сребрници? Секли смо им руке и ноге... И сад ме прогањају те слике. Многу ноћ сам провео ридајући...

Понекад смо морали бити и злочинци, да бисмо сачували Србију... Ја то нећу ни на ономе свету заборавити! Али, зашто тиме да трујемо народну душу? Нека им бар нешто остане чисто. Нека верују у своје светитеље и своје краљеве.

Учинио сам колико сам могао. Нисам могао више, ни боље. Да бих, после Косова, одржао у животу српску земљу, служио сам Турцима, Мађарима, затим и једнима и другима у исто време.

Морао сам да се борим, раме уз раме, са турским освајачима против хришћанских витезова. Морао сам и против тебе да се борим...

БУРАЋ: Па. кад си ми отео очевину...

СТЕФАН: Хтео сам да Србија буде јединствена и моћна. Не правдам се, само објашњавам...

Годинама сам ратовао против рођеног брата, који ме је издао. Доживео сам да ме Турци ослободе издајника и да га закољу као пса, јер издајнику нико не верује, а најмање његов послодавац.

Али, зашто тровати тиме душу народа? Бајазит, убица мога оца, мој зет и мој велики учитељ у пословима владања, цитирао ми је, једном, стару персијску изреку: чувај тајну, неће те појести!

Мој живот је био крвав и прљав, а ја сам чезнуо само за миром и чистотом. Сећаш ли се, још увек, оне моје посланице, коју си некада волео? *Слова љубве...*?

(Придиже се)

Лето и пролеће Господ сазда, и у њима красоте многе: птицама брзо и весела пуно прелетање, горама врхове, и луговима пространства и пољске ширине, и ваздуха танкога дивним неким гласовима глашење, земаљске доприносе од цветова пријатна мириса и травоносне, али и саме човечанске природе обнављање и веселост ко да исприча?

Али све ово, и друга чудесна дела божија, љубав превазилази, и није чудо, јер Бог се љубав зове.

Младићи и девојке, за љубав створени, љубав љубите, али право и незазорно, да не бисте младиштво и девојаштво повредили, којим биће наше божанственоме приања...

(Клоне на постојељу и умре)

БУРАЋ: Стефане...

Ослушне му срце, схватила да је умро. Зграби круну, која се ојкоћирљала на поод. Посмајра је. Хоће да је сјави на главу, али се колеба, ојечи посмајра, двоуми се. најзад је сјави поред Сјефана, на постојељу.

Прекрсти Сјефну руке, зајвори му очи, целива ја у чело.

Сјоји над покојником, баца поглед на круну. Најзад, енергичним покрећом, узима круну и сјави је на главу.

Ућом, сви актери предсјаве, сем Официра, уђу на сцену.

МАКАРИЈЕ: Живео деспот српски, Бураћ Бранковић!

СВИ: Живео!!!

Макарије блајосила Турђа, осјали ирилазе један по један и љубе ја у руку. Улази Официр.

ОФИЦИР: Господару, турске трупе продрле су у Србију. Претходнице су им већ у околини Рудника. То није све. Мађарски краљ, са војском, примиче се Београду.

Пауза. Бураћ размишља.

- БУРАЋ: Добро. Морамо прво завршити представу.
- ОФИЦИР: Господару, немамо више времена.
- БУРАЋ: То је једино што још можемо да учинимо. Све остало је давно изгубљено.
- Однесите тело блаженога деспота Стефана, Змаја од Србије, у задужбину његову, Манасију, и припремите све да га сахранимо достојно.
- Што се мене тиче, ја прихватам с тугом свој срећни удес.

Четири војника изnose Деспојиа, под Официровим надзором.

- БУРАЋ: А сада, да представи начинимо крај, па да глумце пустимо да свету прикажу истину о нама.
(Константину и Макарију)
Заузмите своја места, господо, и будите уз мене, јер песништво и вера у нашој држави треба да делују сложено.
- КОНСТАНТИН: Господару, опростите, ја бих, ипак, да поставим питање змаја... Мислим да црквена цензура, у овом случају...
- БУРАЋ: Овом приликом, послушаћемо мајку цркву. Она је, ипак, старија од песништва. Задржаћемо верзију са анђелом.
- МАКАРИЈЕ: Хвала, господару!
- КОНСТАНТИН: Али, ја бих, ипак, указао...
- БУРАЋ: Нека се песништво учи узвишености од цркве, и нека чини оно што је достојно.
(Окреће се глумцима)
Сада ћемо урадити крај представе. То ће бити вазнесење деспота Стефана у царство небеско.
- ГЛУМИЦА: Значи, ништа од змаја...
- І ГЛУМАЦ: Господару, желите ли још каквих измена у тексту?
- БУРАЋ: На шта мислиш, добри човече?
- ГЛУМАЦ: Па, мислим... сада, кад сте ви... Мислим... У вези са вашим блаженопочившим оцем... Хоћемо ли га сада приказати истинито? Као човека часног, какав је у стварности био?

Пауза.

- БУРАЋ: Запамтите: Вук Бранковић је издајник, и такав ће остати за сва времена, док буде живео и један Србин!

- I ГЛУМАЦ: Биће како ви желите, господару.
- III ГЛУМАЦ: Кад бисте нам, бар, вратили змаја...
- БУРАЂ: Деспот се, дакле, узноси у царство небеско... у наручје својих светих родитеља, одакле, заједно са њима, наставља да бди над судбином Србије. Тако представа добија складан и узвишен завршетак.
- Ти си Лазар, узимаш своју одсечену главу, тако, одлазиш тамо горе, то је небо, царство небеско... Ти, Милице, стани поред њега, тако... Ви, одозго, је ли, пратите српске прилике.
- Ти си деспот, покојни деспот Змај од Србије, налазиш се на вратима небеса, небеса се отварају, чује се свечана, анђеоска музика, корачаш лагано, такорећи лебдиш, тако, не дотичеш тле ногама, ти си већ попут анђела, тако, музика, тако... Идеш у сусрет светлеме кнезу и кнегињи, они су радосни, смеше се... музика, тако... пред вама је вечни живот, вечна слава... идеш, лебдиш, лице то је озарено... вазносиш се у небо и са неба бдиш над Србијом, тако... музика... јаче... тако... јаче, јаче, то је то! Мрак! Крај!

Београд, 1990.